

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»

ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«СЛОБОЖАНСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ
ВИМІРИ»

24-25 жовтня 2024 р.

Харків
НТУ «ХП» 2024

1. Meshcheriakov A., Bodenchuk L., Liganenko I., Rybak O., Lobunets T. Trends in the development of the banking system of Ukraine under conditions of military actions and globalization influences. *Financial and credit activity: problems of theory and practice*. 2023. Volume 3 (50). - P. 8-22. DOI: 10.55643/fcaptr.3.50.2023.3993
2. Ткаленко С.І., Тіпанов В.В. Банківська діяльність в умовах фінансової глобалізації. *Економічний аналіз*, 2021. Том 31, №1, - С. 211-217. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.01.211>
3. НБУ. Основні показники діяльності банків. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>
4. Ситнік Н.С., Прицак Я.М. Банківська система України в умовах війни: ризики та оцінка безпеки. *Молодий вчений*. 2023. №6. - С. 94-98.
5. Банки в умовах тривалої війни зберегли довіру клієнтів, високу операційну ефективність та прибутковість – Огляд банківського сектору. 2023. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/banki-v-umovah-trivaloyi-viyni-zberegli-doviru-kliyentiv-visoku-operatsiynu-efektivnist-ta-pributkovist--oglyad-bankivskogo-sektoru>

ДЕВАЛЬВАЦІЯ ГРИВНІ ТА ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Л.В. Осіпова, к. е. н., доцентка,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

О.О. Баюра, здобувач вищої освіти
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ, м. Вінниця

Широкомасштабна війна завдала величезної шкоди українському суспільству та економіці, призвела до значного збільшення державних витрат, зокрема на оборону. Валюта країни опинилася під сильним інфляційним та девальваційним тиском, що вимагало негайного реагування з боку Національного банку України (НБУ).

У перший день вторгнення НБУ зафіксував обмінний курс гривні, призупинив роботу валютного ринку та запровадив контроль за рухом капіталу. Ліквідність банків підтримувалася за рахунок комплексного рефінансування. Рішення щодо облікової ставки було відкладено, а НБУ

придбав військові облігації на первинному ринку для фінансування важливих державних видатків [2].

В економічній літературі проводяться нові спроби та дослідження сучасного періоду інфляції. Війна в Україні, розширення санкцій проти країни-агресора створили додаткові чинники, що лише прискорюють її тренд. Сучасні реалії диктують необхідність порівняння рецесій, спричинених війною, та стрибків загального рівня цін, що супроводжують ці кризи. Незважаючи на велику кількість доробок і напрацювань у цій сфері, інфляція залишається, за свідченням колишнього головного економіста Світового банку К. Басу, одним з найменш вивчених явищ в економічній науці [4].

Графічний матеріал демонструє девальвацію гривні та інфляційні тенденції в Україні та за останні п'ять років (рис.1; рис.2).

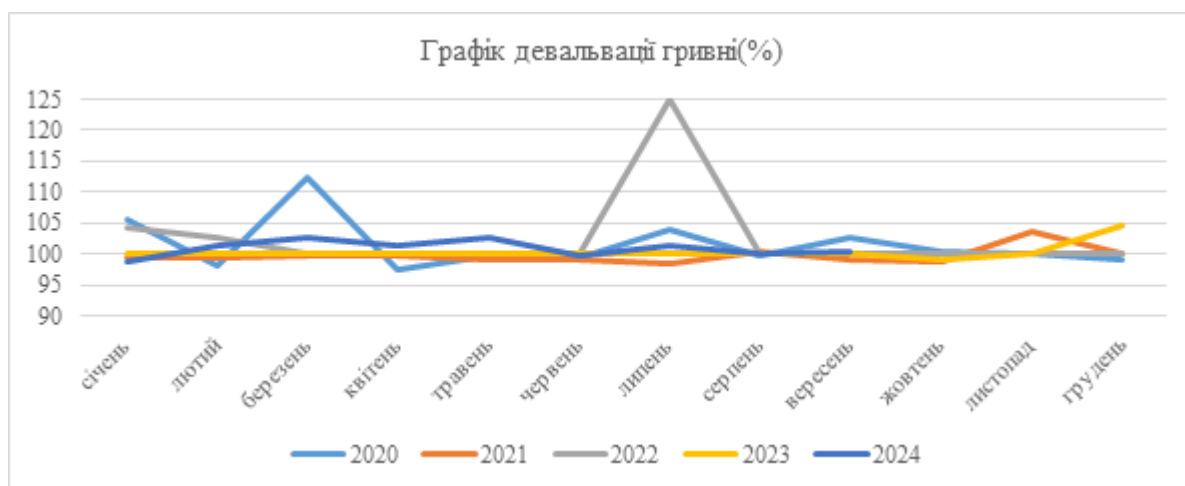

Рисунок 1 –Девальвація гривні в Україні в період з 2020-2024 рр
Джерело: складено на основі [1]

У 2020 році темп девальвації гривні залишався відносно стабільним між 98% та 105%. На початку року (січень-лютий) гривня дещо зміцнилася, але в березні та квітні темпи девальвації зросли до 105,7% та 112,4% відповідно. Це було пов'язано зі світовою економічною кризою, спричиненою пандемією COVID-19. Обмеження потоків капіталу, скорочення зовнішньої торгівлі та загальна економічна невизначеність чинили тиск на валютний ринок, що призвело до девальвації гривні. Однак у травні-грудні 2020 року гривня поступово відновила свої позиції, і на кінець року рівень девальвації стабілізувався на рівні 99,2%. Це свідчить про поступову стабілізацію економіки після початкового шоку, та успішні інтервенції Банку України для підтримання стабільності гривні.

Упродовж 2021 року девальвація залишалася під контролем, незначно коливаючись між 96,5 та 103,6%. У I кварталі девальвація гривні зазнала певного тиску, сягнувши 99,5%, але стабілізувалася на рівні 99,9% у II кварталі. Це свідчить про поступове відновлення посткризової економіки, зокрема завдяки зростанню експорту та покращенню макроекономічних показників. У третьому кварталі 2021 року рівень девальвації на короткий час знизився до 98,5%, що відображає сприятливу світову кон'юнктуру та високий курс гривні в умовах стабільних цін на енергоносії. Однак в останньому кварталі гривня знову девальвувала до 103,6% через погіршення політичної ситуації в регіоні та зростання цін на газ.

На початку 2022 року обмінний курс гривні був стабільним, але девальвація різко зросла після початку повномасштабної війни в лютому 2022 року: У лютому та березні девальвація сягнула 125% внаслідок масштабного пошкодження інфраструктури, значного відтоку капіталу, скорочення інвестицій та загальної невизначеності на фінансових ринках, різкого зниження довіри до національної валюти, що ще більше посилює тиск на гривню. Хоча зусилля НБУ щодо підтримки курсової стабільності були успішними і стабільність на 100-відсотковому рівні поступово відновилася, ситуація залишалася вкрай напруженою в останні місяці 2022 року.

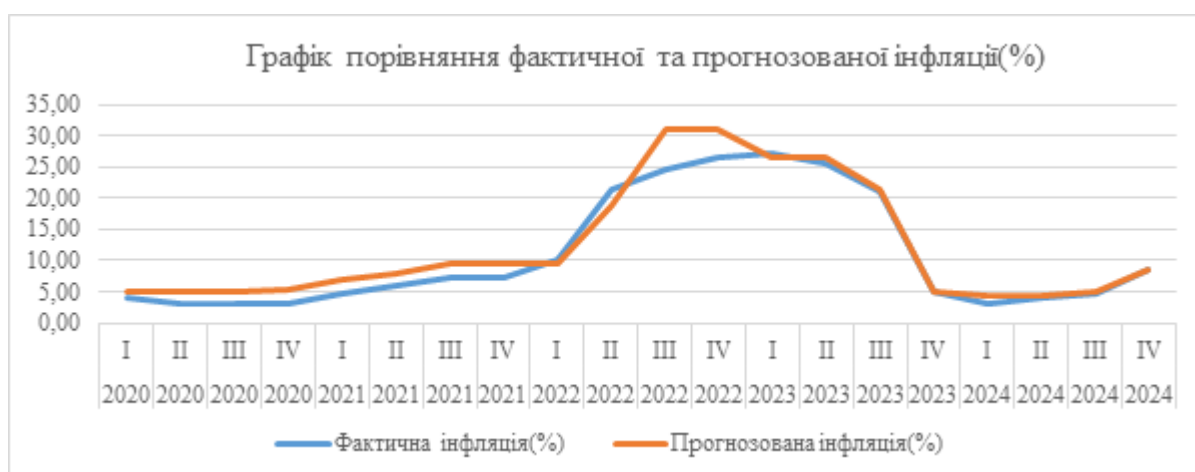

Рисунок 2 – Порівняння фактичної та прогнозованої інфляції в Україні в період з 2020-2024 рр

Джерело: складено на основі [3]

У 2020 році інфляція в Україні залишалася під контролем протягом усього року і була нижчою за очікувану. Інфляція в першому кварталі становила 3,9% (прогноз 5,0%), що відображає стабільність цін на початку епідемії COVID-19. У другому кварталі інфляція знизилася до 3,1% через

зниження попиту та карантинні обмеження. Інфляція в третьому кварталі зросла до 3,5 %, але виявилася нижчою за прогноз у 5,4 %, що відображає помірне відновлення економіки. Інфляція в четвертому кварталі сягнула 4,1 % на тлі сезонного попиту, що нижче за прогноз у 5,6 %.

У 2021 році інфляція суттєво прискорилася. У першому кварталі інфляція становила 4,7%, майже досягнувши прогнозу 5,4%. Однак у другому кварталі інфляція зросла до 7,3%, що перевищило прогноз 6,8%. Таке різке зростання пояснюється підвищенням цін на сировину та енергоносії на світовому ринку. Відновлення світової економіки після пандемії призвело до збільшення попиту на енергоносії, що вплинуло на українську економіку.

Інфляція зросла до 9,0% у 3 кварталі 2021 року, як і очікувалося. Таке значне зростання інфляції свідчить про те, що ціни на основні товари, продукти харчування та енергоносії продовжували зростати через глобальні чинники. У 4 кварталі інфляція сягнула 10,0%, що перевищило прогноз 9,5%. Таке зростання відображає продовження глобальної інфляційної тенденції та зростання внутрішнього попиту.

2022 року війна, перебої з поставками і девальвація гривні призвели до різкого зростання споживчої інфляції: до вересня споживча інфляція зросла до 24,6 %, а базова інфляція досягла 20,4 %. До кінця року споживча інфляція сягнула 26,6 % [3]. У 2023 році завдяки стабілізаційним заходам НБУ, рекордним врожаям та більш стабільній валютній політиці інфляція почала знижуватися: у грудні споживча інфляція знизилася до 5,1%, а базова інфляція - до 4,9%. Водночас споживча інфляція тимчасово сповільнилася до 3,2% на початку 2024 року переважно через зниження цін на сирі продукти харчування. Однак до кінця року інфляція знову зросла до 8,5% через підвищення витрат бізнесу та енергетичні чинники [3].

У 2025 році очікується подальше сповільнення інфляції до 5,8%, а базової інфляції до 3% у міру стабілізації економіки; у 2026 році інфляція досягне цілі 5% завдяки відновленню економіки та заходам НБУ [3].

Отже, дослідження інфляційних процесів в Україні за період 2022-2024 років показало, що основною причиною інфляційного сплеску є війна. У відповідь на цей виклик Національний банк України запровадив низку стабілізаційних заходів, спрямованих на підтримку національної валюти, обмеження руху капіталу та забезпечення ліквідності банківської системи. Зміни у врожаях та економічній активності також мали значний вплив на інфляцію і допомогли тимчасово знизити інфляційний тиск. Однак, незважаючи на певні покращення, інфляційні ризики залишаються значними через тривалість війни, вартість енергоносіїв та відновлення економіки.

Список використаних джерел

1. Девальвація гривні [Електронний ресурс] / Мінфін. URL:<http://surl.li/aftuwg>
2. Джус М. (2023). Монетарна політика Національного банку України в умовах повномасштабної війни. *Науковий вісник Полісся*, (1 (26)), - С. 165–182. URL: <http://surl.li/smnmkz>
3. Інфляційний звіт НБУ. URL: <http://surl.li/chczea>
4. Палехова В. (2022). Основні чинники ковідної та воєнної інфляції. *Економіка та суспільство*, (38). URL: <http://surl.li/ajpgba>

MODERN SCIENTIFIC APPROACHES TO SOLVING PROBLEMS OF SOCIAL DEVELOPMENT

R.M. Ostapenko, PhD in Economics, Associate Professor
State Biotechnology University, Kharkiv

Social development is one of the most important components of the progress of any society. It covers not only economic aspects, but also social, cultural, environmental and political ones. In today's world, where rapid changes are becoming the norm, there is a need for new scientific approaches to solving social development problems.

The evolutionary approach to social development is based on the idea that society develops gradually through different stages. This approach emphasizes adaptation to change. Social systems need to be flexible and adaptive to meet new challenges. This may include economic changes, political changes, and environmental challenges. For example, changes in the market situation may require businesses and workers to adapt, and natural disasters require new strategies to ensure social stability. It is also important to consider the duration of change: social development is a long process that takes time to implement new ideas and practices. This means that long-term development strategies need to be developed and results constantly monitored to make course corrections.

The structural-functional approach views society as a system where each element performs a specific function. The interconnectedness of the elements is a key aspect of this approach: each social institution (education, healthcare, law enforcement, etc.) interacts with others and influences the overall state of society. It is important to strike a balance between the different institutions, as changes in one element can trigger changes in the others. This involves analyzing the functions of each institution in the system and adapting policies to maintain stability.